

Биљана Вујасин¹

Висока школа струковних студија

за образовање васпитача „Михаило Палов“ Вршац

UDK: 371.95

ISBN 978-86-7372-114-9, 15 (2009), p.605-610

Прегледни рад

ДАРОВИТИ И ИНТЕЛЕКТУАЛНА ЕЛИТА

***Резиме:** У условима када је знање основни развојни ресурс, однос друштва према интелектуалној елити треба да доприноси њеном престижу, како би даровити млади били додатно мотивисани за сопствени развој. Насупрот политичкој и економској елити (у чијем је окриљу концентрисана финансијска и политичка моћ), интелектуална елита је изолована и издвојена у институтима и кабинетима а домет њене моћи је ограничен (делом и стога што је на делу медијски детерминисана стварност).*

Елита, као одабир „најбољих у вештини и врлини“, почива, између осталог, на развоју даровитих ученика кроз целокупан васпитно-образовни систем, али и на познавању сопствених потенцијала и знања о могућностима њиховог развоја, које тек смеиштене у контекст ширих целина могу дати смисао.

***Кључне речи:** даровити, интелектуална елита, знање.*

За разлику од традиционалног схватања елите, које се заснива на моделу наслеђивања, било породичном или имовинском, модерне елите заснивају се углавном на способностима развијеним кроз формално образовање, делом кроз зараду (висина прихода), а делом и кроз сплет повољних околности (срећни случајеви). Ово нас упућује да у први план издвојимо битне факторе савремене елите: концепцију образовног система и даровите појединце као виталан ресурс, како за себе, тако и за ширу друштвену заједницу.

Како тежимо развоју друштва заснованог на знању, неопходно је дефинисати образовну политику у правцу развоја даровитих као нове владајуће елите.

У прилог томе говори и недавно усвојена Стратегија научног и технолошког развоја РС којом су утвђени национални приоритети у домену науке и технологије: биомедицина, нови материјали нанонауке, заштита животне средине и климатске промене, енергетика и енергетска ефикасност, пољопривреда и храна, информационе и комуникационе технологије, унапређивање доношења државних одлука и афирмација националног идентитета.

¹ vsvaspedagozi@hemo.net

За разлику од политичке и економске, интелектуална елита је изолована и издвојена у институтима и кабинетима а њена моћ је ограничена, делом и због тога што је стварност углавном медијски одређена (омеђена). Данас интелектуална елита долази углавном из сфере друштвених наука, док су остали случајеви спорадични, што се једним делом може објаснити, у задње време доминирајућом, парадигмом „елите познатости“.

Кад говори о настанку елите, односно о њеном одабиру, Жак Коенен-Итер (2005:161) се залаже за критеријум компетенција, за разлику од верског, политичког или идеолошког критеријума који одабир врше више партикуларистички, што представља сметњу за друге критеријуме процењивања. Давање предности компетенцијама и перформансама повлачи за собом механичку, рекли бисмо нумеричку процену вредности – из угла универзалних вредности. У модерним друштвима уочава се склоност ка селекцији – одабиру, на основу формалних потврда – диплома (мање или више изражена у зависности од државе). Зато се велики значај придаје одређеним образовним установама елитистичке врсте (на пример, „француским великим школама“, Оксфорду, Кембриџу, Универзитету у Токију, америчким Војним академијама, Институту за међународне односе у Москви). Нас овде не занима само однос између општег, институционалног оквира друштва и начина на који се регрутују елите, јер та веза је неспорна, већ облици подршке даровитима и стварање интелектуалне елите.

Даровити су виталан ресурс како за себе саме, тако и за друштво у целини. Пре свега треба да буду препознати и да добију одговарајуће квалитетно образовање, као млади са посебним потребама у образовној и наставној сфери, пракси, где би сви одрасли били укључени у остваривање њихових потенцијала и потреба.

Новија истраживања наглашавају социјално-културне детерминанте високих постигнућа специфичних за даровите. Подстицање, очекивања, социјални статус и атмосфера у породичним, школским, професионалним и интересним срединама, представљају одлучујуће предуслове за висока постигнућа (Блажич, 2005:122).

С обзиром да се даровитост као феномен јавља у сваком расном, културном и економском окружењу, према Рензулију (Renzulli, 1998) модел „третман-услуга“ или облици рада у обогаћеном школском окружењу могу бити кључ за откривање и неговање овог скривеног блага. Тиме би се, делимично, избегла опасност од осипања даровитости, било да је она последица

неадекватне идентификације или слабе подршке средине (Гојков, 2008: 90).

Савремена схватања у педагошкој науци указују на различите облике и категорије даровитости утемељене на различитим способностима и њиховим комбинацијама. Почев од Терманове дефиниције даровитости, као високо надпросечне опште интелектуалне способности, преко Гарднерове теорије о „седам интелигенција“ која садржи и две социјалне: разумевање себе и разумевање других, до новијих, квалитативних приступа (Гојков, 2008) који указују на важност и особеност когнитивног стила даровитих – способност ефикасног учења и трансфера знања на нове ситуације, способност решавања проблема на оригиналан начин и сналажења у необичним и другачијим ситуацијама, флексибилна употреба мисаоних стратегија итд. Ако томе придодамо и повећи списак специфичних способности за поједине научне области, креативност, способности за уметничко деловање, психомоторне способности и, за овај рад значајне, руководеће способности, онда имамо одговарајући оквир за изучавање, препознавање и подстицање даровитости и, касније, додали бисмо, регрутовање друштвене елите.

Питање је колико универзитетско образовање доприноси развоју даровитих појединаца за преузимање активне улоге у научној и широј друштвеној заједници.

Чињеница је да наша земља нема ни једног научника у првих 5000 најцитиранијих научника света, као ни један универзитет у 500 најбољих у свету.

У неким европским земљама (Алибабић, 2001:89) постоје посебни програми за усавршавање универзитетских наставника за рад са даровитим студентима који се одвијају путем једносеместралних или двосеместралних течајева, путем семинара (вишедневних) са доминантним активним методама и кроз радионице. Значајно је да су се на тај начин афирмисали облици „учења од колега“ - учења на основу упоређивања искустава, високо вредновани у универзитетској настави. Осим научне, од универзитетских наставника се очекује и наставна компетентност, која треба да садржи и сегмент рада са даровитима. Тим пре што већина није, у иницијалном образовању, изучавала педагошко-психолошке предмете.

Многа истраживања су показала да су даровити појединци, много више забринути за проблеме данашњег света (Стојаковић, 2001, 127), те због високе моралне осетљивости, често моделују своје понашање и личност према захтевима средине, како не би били исмејани или имали других проблема. Висока моралност и

осећајност нису знак нестабилности, како се често верује, већ се предности њиховог убрзаног интелектуалног, моралног и емоционалног развоја претварају у супротност, било због неприхватања, неразумевања средине (породичне и шире) или некомпетентних наставника. Због ових и сличних проблема даровити појединци имају велике развојне кризе и унутрашње конфликте и често су неуспешни у школи и животу. Тако се бесповратно губе потенцијали (високе интелектуалне способности, висока мотивација за рад и богатство емоција), и на личном и на друштвеном плану.

Овде је упутно приметити да ће, чак и да се потенцијална даровитост оствари, увек бити један део даровитих неостварених са становишта критеријума елите (тежња ка моћи, организационо понашање, предност у струци, контрола ресурса).

Пример Мацушита института за специјалистичке студије за елиту у Токију (Максић, Лалић, 2001:273), који учествује у стварању јапанске друштвене елите, може послужити за сличном врстом образовања и код нас. Наиме, овај Институт пружа специјалистичке студије дипломираним стручњацима различитих профила који су заинтересовани за рад у дипломатији и најодговорнијим руководећим местима у политици, привреди или науци. Школовање се састоји од једногодишњег општег курса за развој социјалних вештина и двогодишњег курса за припремање каријере лидера. Студенти ту пре свега науче да испуњавају своје амбиције не угрожавајући друге, да уважавају људе око себе и спремност да са њима сарађују. Кроз теоријски и истраживачки рад развијају аутономију мишљења, склоност ка проучавању свега и преузимање водеће улоге у трагању за новим.

Основно правило студирања и обуке је пружање могућности студентима да личним трудом развију своје људске капацитете тако да се касније „природно“ наметну као вође. Уз принцип самоучења и саморазвоја, студенти су позитивно усмерени према учењу, јер стичу знање самостално и себе ради. Један од битних циљева ових студија је задовољство, срећа студента као исход ангажовања и развоја свих аспеката личности.

Занимљиво је рећи да на Институту нема стално запослених наставника са пуним радним временом, већ само сарадника који помажу и подстичу студенте. Рад студената се континуирано прати и вреднује, месечно и годишње, и уколико два пута узастопно добије негативну оцену бива замољен да оде, док се резултати успешних саопштавају јавности путем медија. Тако им се трасира пут у друштвену елиту.

У условима када је знање основни развојни ресурс, према Данилу Ж. Марковићу (2006: 37), однос друштва према интелектуалној елити треба да је такав да доприноси изграђивању њеног имиџа, односно престижа у друштву. Даровитој младој популацији неопходан је додатни мотив у развоју личности и способности, како за своје тако и за друштвено добро, јер способност управљања све сложенијим светом захтева маштовитост за реорганизацију (Мајор, 1991: 46), а такве способности има интелектуална елита.

Знајући колико је дуг и захтеван пут од потенцијалне даровитости и њеног остварења, тим пре се пред високо образовање поставља одговоран задатак да преузме бригу за одабир интелектуалне елите. За то је пре свега неопходан компетентан универзитетски професор са одговарајућим педагошким компетенцијама.

Коришћена литература:

- Алибабић, Ш. (2001): Припремање универзитетских наставника за рад са даровитим студентима, у: Зборник бр. 7 „Даровитост у студентској популацији“ Вршац, Виша школа за образовање васпитача.
- Блажич, М. (2005): Талентовани и социјална средина, у Зборник бр. 11 “Даровити и одрасли“ Вршац, Виша школа за образовање васпитача; Универзитет „Тибискус“, Темишвар, Румунија.
- Гојков, Г (2008): Дидактика даровитих, Вршац, Висока школа струковних студија за образовање васпитача „Михаило Палов“.
- Жак Коенен-Итер (2005): Социологија елите, Београд, Клио.
- Мајор, Ф. (1991): Сутра је увек касно, Београд. Југословенска ревија.
- Максић, С., Лалић, Н. (2001): Мацушта институт – специјалистичке студије за елиту, у: Зборник бр. 7 „Даровитост у студентској популацији“ Вршац, Виша школа за образовање васпитача.
- Марковић, Ж.Д. (2006): Прилози елитепедагогији, Вршац, Виша школа за образовање васпитача.
- Renzulli, J. (1998): A Rising Tide Lifts All Ships, Developing the Gifts and Talents of All Students, *Educational Leadership*, 80(2): 104-111.
- Стојаковић, П. (2001): Погрешне представе и погрешна вјеровања о даровитим ученицима и студентима, у: Зборник бр. 7 „Даровитост у студентској популацији“ Вршац, Виша школа за образовање васпитача.

Biljana Vujsin

Preschool Teacher Training College “Mihailo Palov”
Vrsac

The Gifted and Intellectual Elite

In the conditions in which knowledge is the basic developmental resource, relation of society towards intellectual elite should contribute towards its prestige, for gifted young people to be additionally motivated for their own development. Opposite to political and economical elite (where all financial and political power is concentrated), intellectual elite is isolated and separated in institutions and studies, while the reach of its power is limited (partly due to the fact that reality is determined by the media).

What is nowadays represented as intellectual elite mostly comes from the sphere from social science, while other cases seem to be rare.

Elite, as a selection of “the best in skill and virtue” rests, among other things, on the development of gifted students through the whole educational system and on the awareness of own potentials and knowledge on the possibilities of their development, which, only placed in the context of broader wholes, can become meaningful.

Key words: the gifted, intellectual elite, knowledge.

